

PASTORALĂ LA ÎNVIEREA DOMNULUI – 2024

† TIMOTEI, DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL EPARHIEI ARADULUI

Preaiubitului cler, cinului monahal și dreptcredincioșilor
creștini, binecuvântare, bucurie și pace de la Dumnezeu Tatăl și
de la Domnul nostru Iisus Hristos

Cinstiți credincioși și credincioase,

HRISTOS A ÎNVIAT!

De câteva zile consacrate Sfintelor Pătimiri ale Mântuitorului pentru mântuirea lumii am intrat în luna Mai cunoscută în popor și sub numele de Florar, tocmai spre a așterne pe calea crucii și pe mormântul sfânt al Celui ce S-a jertfit pentru noi florile recunoștinței. Ne aflăm acum în deplină cinstire a mării sărbători pascale, care îndeamnă la a fi vrednici de a o aduce cu toții. Una din cântările de laudă ale praznicului glăsuiește lămurit așa: ”Ieri m-am îngropat împreună cu Tine, Hristoase; astăzi mă ridic împreună cu Tine, Cel ce ai înviat. Răstignitu-m-am ieri împreună cu Tine; Însuși împreună mă preamărește, Mântuitorule, întru Împărăția Ta.”¹ Desigur, că însăși atmosfera înmiresmată de smirna și tămâia ce se înalță spre cer încununează măreția sărbătorii în care cuvintele ce se aud rostite cu credință și glas puternic vestesc și, totodată, adevăresc Învierea Domnului. De la sine reiese faptul că însăși

¹ Canonul Învierii, oda 3, stih. 2;

noaptea vestește apropierea zorilor punând în lumină măreția evenimentului ce se pregătea tainic spre împlinire. Așteptarea întregii firi renăscute odată cu anotimpul primăverii îndrumă la fel și ființa omenească de a fi părtașă întregii refaceri. Învierea Domnului primește pentru toți înțelesul nesfârșitului împărtășit omului spre a se bucura de ceea ce îi era hărăzit încă de la creație. Dacă atunci nu s-a învrednicit a-i fi părtaș, prin Fiul lui Dumnezeu a regăsit calea harului mântuitor, care să-i întărească întreaga înzestrare spre scopul statornicit. Evenimentul principal de referință va conduce mereu destinul pe care credinciosul însuși prin strădania proprie trebuie să-l urmeze spre mulțumirea sa și împăcarea cu Dumnezeu în urma căderii în neascultarea datorată libertății voinței ce i s-a dat.

Iubiți frați și surori în Hristos Domnul,

Frumusețea imnelor bisericesti din întreaga perioadă amintită este perceptibilă tuturor și drept aceea dă îndemnul pregnant a le pătrunde înțelesul în vederea părtașiei din măreția sărbătorii Sfințelor Paști care își prelungește ecoul până la vremea altor flori alese și anume a Rusaliilor. Este potrivit a opri asupra uneia ce angajează încă mai mult decât până acum în lucrarea ce revine fiecărui creștin, și anume: ”La dumnezeiasca strajă, de Dumnezeu-grăitorul Avacum să stea împreună cu noi și să arate pe îngerul cel purtător de lumină cu mare glas: Astăzi este mântuirea lumii, că a înviat Hristos ca Cel atotputernic.”² Înțelegem aci nu doar straja ostașilor tocmiți de mai marii cetății sfinte să păzească mormântul de frica răpirii Celui sacrificat, ci adevărata strajă a Domnului cântată și de alte imne într-un mod apropiat, ca de exemplu: ”Puterile îngerești la mormântul Tău și străjerii au amorțit și sta Maria la mormânt, căutând precurat Trupul Tău. Prădat-ai iadul, nefiind ispitit de dânsul; întâmpinat-ai pe Fecioara, dăruind viață. Cela ce ai înviat din morți, Doamne, slavă Ție!”³ Așadar, străjerii sunt de această dată chiar oștile cerești, ca și toți cei care vegheau cu încredere împlinirea făgăduinței mântuitoare privind Învierea, spre a învedera împotriva încercărilor de acoperire a adevărului divin, puterea lui Dumnezeu. Învierea, înnoirea sau renașterea și a celor care cred în proorocia amintită urmează în mod firesc pe cele cărora a pus început Domnul. Cartea proorocului Avacum,

² Canonul Învierii, irmosul 4;

³ Troparul glasul 6;

trăitor în veacul al VII-lea î. Hr., are ca idee fundamentală textul: ”Iată că va pieri acela al cărui suflet nu este pe calea cea dreaptă, iar dreptul prin credință va fi viu”, acesta având caracterul unei maxime universale, evidențiind că cei dreپți vor ieși din încercări datorită credințioșiei în Dumnezeu. Scrierea profetului scoate în relief suveranitatea și providența dumnezeiască și care guvernează toate neamurile, având stăpânire asupra tuturor forțelor naturii.⁴ În câteva rânduri ale vieții Sale pământești Mântuitorul a dovedit faptul de a avea îngerii lui Dumnezeu împreună cu El; ca de exemplu încă din copilărie scăpând de urmărirea regelui Irod prin sfătuirile minunate de către înger a lui Iosif, ocrotitorul Sfintei Familii, spre a se refugia în Egipt, ca și, mai apoi, de a reveni în Galileea; de asemenea la biruința Domnului asupra diavolului în cele trei ispitiri de către acesta, când îngerii s-au arătat la sfârșitul dialogului, totodată la întărirea prin rugăciunea din grădina Ghetsimani, înaintea Sfințelor Pătimiri, în același loc muștrând intervenția apostolului de a-L apăra față de cei ce-L căutau să-L prindă, rostind impresionantele cuvinte: ”Întoarce sabia ta la locul ei, că toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri;”... ”sau ți se pare că nu pot să rog pe Tatăl Meu și să-Mi trimită acum mai mult de douăsprezece legiuni de îngeri?”⁵; la fel pentru străjuirea mormântului de către îngeri odată cu Învierea Sa, precum și cu înălțarea la ceruri; chiar și după aceea în sprijinirea continuării misiunii dumnezeiești prin apostolii trimiși la propovăduire.⁶ De amintit că straja ca termen cunoaște și sensul de durată a nopții sau chiar a depășirii, ca în ”...din straja dimineții. Din straja dimineții să nădăjduiască Israel spre Domnul” și ” Pune Doamne strajă gurii mele...”⁷. Nu e de prisos a reaminti ca exemplificare umblarea Mântuitorului pe apă la cea de-a patra strajă a nopții spre a-și întâlni ucenicii din corabia amenințată de valuri spre a-i liniști, corabia însăși devenind simbol al Bisericii.⁸ Adâncind acum sfera termenului de strajă se poate deduce că ea se referă în vechime la cele patru părți ale nopții, necunoscându-se în care dintre ele a înviat Domnul, drept care nu a fost numărată, ci doar designată

4 Avacum 2, 4; cf. pr. prof. Vladimir Prelipcean, pr. prof. Nicolae Neaga, pr. prof. Gheorghe Barna, Studiul Vechiului Testament, București, 1955, p. 178-179;

5 Matei 26, 52-53;

6 Matei 2 13-19; 4, 1-11; 28, 1-8; F Ap. 1, 10-11; 5, 19;

7 Ps 129, 6; Psalm 140, 6; a se vedea și Dicționarul Explicativ al Limbii Române, București, 1975, p. 896;

8 Matei 14, 25;

sub atributul de dumnezeiască pentru măreția ei și încredințarea deplină a celor ce au trăit-o.⁹ Încă în Prohodul Domnului s-au auzit stihurile: ”Și Te-aș lăuda cu inimă credincioasă, învățând judecățile Tale cele drepte;” și ”În mormânt, Viață pus ai fost, Hristoase, Și cu moartea Ta pe moarte o ai pierdut și viață lumii Tu ai izvorât.”¹⁰ Trupul Domnului, ca și mormântul ce-L adăpostea devine astfel izvorător de viață prin nimicirea morții, totodată a iadului și a răului ”care ținea pe cei legați Hristoase...”¹¹, completând cu următorul ”...Înviat-ai Mântuitorule, dăruind lumii viață.¹²” Stricarea puterii răului simbolizat de porțile iadului înseamnă totodată deschiderea porților raiului; rostirile liturgice subliniind adevărul ca prin cuvintele: ”În mormânt cu Trupul, în iad cu sufletul ca un Dumnezeu, în iad cu tâlharul și pe scaun împreună cu Tatăl și cu Duhul ai fost, Hristoase, pe toate umplându-le, Cel ce ești necuprins.”¹³ Iată pentru ce și începutul slujbei Sfințelor Paști îl face imnul ”Învierea Ta Hristoase Mântuitorule îngerii o laudă în ceruri și pe noi pe pământ ne învrednicește cu inimă curată să Te mărim”, adică întreaga lume cerească și pământească. Și cântarea heruvimică este lămuritoare în același sens intonând: ”... ca pe Împăratul tuturor să-L primim pe Cel înconjurat în chip nevăzut de cetele îngerești. Aliluia!” Nu mai puțin rugăciunea anaforalei rostită în taină menționează următoarele: ”Mulțumim Ție Doamne și pentru Liturgia aceasta, pe care ai binevoit a o primi din mâinile noastre, deși stau înaintea Ta mii de arhangheli și zeci de mii de îngeri, heruvimii cei cu ochi mulți și serafimii cei cu câte șase aripi...” Încă imnele Bisericii nu întrelasă menționarea sfinților în părtășia cu îngerii mărint pe Dumnezeu, ca în următorul: ”Ce vă vom numi pe voi sfinților? Heruvimi? Că pe voi a odihnit Hristos. Serafimi? Că neîncetat l-ați preamărit pe El. Îngeri? Că de trup v-ați lepădat. Puteri? Că lucrați întru minuni. Multe sunt numirile voastre, și mai mari darurile. Rugați-vă să se mântuiască sufletele noastre.”¹⁴ Momente distincte și distanțate, moartea și Învierea Domnului, fac totuși o unitate, deoarece Domnul în moarte e în același timp dătător de viață și, deci izvor de nestricăciune, ca Unul

9 A se vedea și Sinaxarul praznicului;

10 Starea I, stih. 7;

11 Canonul Învierii, oda 6, Irmos;

12 Troparul glas I;

13 Rânduiala Proscomidiei; † Timotei al Aradului, Poarta Cerului, Pastorală la Învierea Domnului, 2023, p. 4 și urm;

14 Stihovna laudelor glas 8, a mucenicilor, 3, luni;

care biruiește legile firii stricăcioase.¹⁵ Duminica ”nu este numai o comemorare în care s-a petrecut istoric Învierea lui Hristos, ci este începutul și prefigurarea vieții veșnice viitoare a făpturii renăscute – ceea ce Biserica numește a opta zi a creației. Pentru că așa cum prima zi a creației a fost începutul zilelor în timp, tot așa, ziua Învierii lui Hristos este începutul zilelor din afara timpului, adică un semn al tainei vieții viitoare, al Împărăției Duhului Sfânt, unde Dumnezeu este ”toate în toți...”¹⁶ Teologia conchide că ”de fapt bucuria Învierii ține mereu de prezent, căci dăruiește deja gustare din bucuria veacului viitor, o anticipează, iar în Împărăția ce va să vină totul este învăluit în ”astăzi”, fiind depășite granițele oricărei mărginiri temporale.”¹⁷ Iconografia ilustrează în mod firesc iconografia întocmai ca și cărțile de învățătură ortodoxă, iar aceasta în culorile strălucitoare ale unei lumi înnoite. Învierea Domnului la început era reprezentată simbolic prin icoana coborârii la iad a Mântuitorului, vremea însă generalizând pe aceea a primei voscresne din cele unsprezece care sunt pericopele evanghelice ale arătării Mântuitorului după acest act mântuitor către ucenicii Săi precum și către cei care au crezut în El. Erminia bisericească, adică rânduiala întocmirii icoanelor o prezintă astfel: ”Mormânt deschis puțin și doi îngeri, cu veșminte strălucitoare, șezând la margine iar Hristos călcând deasupra acoperământului sau pietrei și binecuvântând cu dreapta, ține în mâna stângă steagul ce poartă crucea de aur; iar mai jos de El, ostași: unii fugind, alții zăcând pe pământ ca morți; în depărtare purtătoarele de mir ținând în mâini vase cu miresme.”¹⁸ Textul însuși cu realizarea lui confirmă pe deplin faptul că ”Dumnezeu unde voiește se biruiesc rânduielele firii.”¹⁹ Conchidem că dumnezeiasca strajă a arătat realitatea prevăzută de prorocul amintit, punând accentul doveditor pe ceea ce constituie realizarea actelor asupra cărora stăpânește pronia divină.

15 Magistrand T. Sevcicu, *Hristologia și soteriologia Sfântului Ioan Damaschin*, după canoanele Învierii, Înălțării și Cincizecimii, în *Ortodoxia*, an XI, nr. 4, București, 1959, p. 575;

16 Leonid Uspensky și Vladimir Lossky, *Călăuziri în lumea icoanei*, p. 205, la pr. Prof. Dr. Lucian Farcașiu, *Prin Cruce – la Înviere. Semnificația teologică și duhovnicească a perioadei Triodului și Penticostarului*, p. 283;

17 Pr. Prof. Dr. Lucian Farcașiu, o.c., p. 283;

18 Erminia picturii bizantine după versiunea lui Dionisie din Furna, text îndreptat, completat și indici de C. Săndulescu-Verna, p.156;

19 Luca 1, 37; Vecernia Buneivestiri, stih 3, glas 6;

Dreptmăritori creștini și creștine,

Imnele, icoanele și învățăturile Bisericii cărora acestea se conformează caută să zugrăvească, fiecare în felul propriu, tot ceea ce este sublim în viața creștină și mai ales faptul de a lua aminte spre a veghea cu grijă și trezvie la tot binele ce pleacă de la Dumnezeu și țintește dintru început spre toate cele ce trebuie duse la împlinire. Dacă prin neatenție nu s-au dovedit la înălțimea celor pentru care au fost destinați ajutorul dumnezeiesc a fost în măsură de a împlini lipsa urmând ca harul să desăvârșească lucrarea. Anul omagial declarat de Patriarhia Română al pastorației și îngrijirii bolnavilor și comemorativ al tuturor Sfinților tămăduitori fără de arginți ne îndatorează la grija față de toți cei suferinzi, dând exemplul celor care în măsura cuvenită au știut să împlinească o atare datorie. Rugăciunea desigur întărește osteneala tuturor bunilor credincioși de a prețui valoarea vieții însăși și de a face mereu apel în acest răstimp sărbătoresc la simțământul renașterii și înnoirii. Apostolul neamurilor îndeamnă ”cu stăruință, cu frică și cu cutremur lucrați mântuirea voastră.”²⁰ Însoțitoare este rugăciunea: ”Totul ai fost iubire, Iisuse, către omul cel căzut, și ai pus la dumnezeiasca strajă pe de Dumnezeu grăitorul Avacum, să stea împreună cu noi și să arate pe îngerul cel purtător de lumină, care a grăit luminat despre Învierea Ta. Pentru aceasta și noi grăim Ție unele ca acestea: Iisuse, Cel ce ai fost păzit de ostași, trimite la straja sufletelor noastre pe îngerul păzitor, pe care noi îl alungăm cu păcatele noastre, ca să ne păzească și să ne călăuzească spre mântuire, pentru Învierea Ta; Iisuse, Cel ce ai orbit cu dumnezeiasca Ta strălucire ochii celor ce Te străjuiau, întoarce ochii noștri de la deșertăciune și-i luminează, spre cunoștința adevărului...”²¹ Iar acesta se găsește în salutul creștinesc Adevărat a înviat Hristos Domnul!

Al vostru, al tuturor, către Domnul rugător și de tot binele doritor,

† TIMOTEI
ARHIEPISCOP al ARADULUI

Însemnare: Această Pastorală cu nr. 1400 / 2024, având titlul “DUMNEZEIACA STRAJĂ” se va citi în fiecare biserică parohială sau mănăstirească la Sfânta Liturghie din prima zi, iar în filii a doua zi de Paști.

²⁰ Filipeni 2, 12;

²¹ Acatistul Învierii, icosul 8;